

א פלונית

נגד

1. בית הדין הרבני הגדול

2. פלוני

ב

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

[8.10.2008, 2.1.2008]

לפני המשנה לנשיאה א' ריבלין והשופטים מ' נאור, י' דנציגר

ג

העותרת והמשיב 2, שהתדיינו לפני בית הדין הרבני האזורי בעניין גירושיהם, הגיעו להסכם גירושין, שקיבל תוקף של פסק דין, ולפיו הרכוש והזכויות שנצברו במשך חיי הנישואין יחולקו ביניהם על פי חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973 (להלן: חוק יחסי ממון). המשיב 2 ביקש כי בית הדין יקבע, מכוח סמכותו לפי סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון, כי בגידת העותרת בו עם גבר אחר עולה כדי "נסיבות מיוחדות" המצדיקות סטייה מכלל איזון הנכסים השווה, וכי העותרת אינה זכאית לחלק מהזכויות הסוציאליות שהוא צבר במהלך עבודתו בתקופת הנישואין. בית הדין הרבני האזורי דחה את בקשתו. על קביעה זו פנה המשיב 2 בערעור למשיב 1, שקבע כי בגידה עולה כדי "נסיבות מיוחדות" לעניין סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון, וכי בשל הבגידה נאלץ המשיב 2 "לבנות לו בית אחר". מכאן העתירה.

ד

בית המשפט העליון (מפי השופטת מ' נאור) פסק:

ה

א. (1) הכלל בחוק יחסי ממון הוא איזון שווה של הנכסים בני האיזון בין בני הזוג. סטייה מכלל זה תיעשה רק בנסיבות מיוחדות. סעיף 8 מאפשר גמישות רבה, אשר נותנת בידי הערכאה השיפוטית כלים לאזן את הנכסים בין הצדדים באופן הוגן על פי שיקולים כלכליים ואחרים (279ד-ה).
ב. (2) הלכת השיתוף, אשר פותחה בהלכה הפסוקה, קובעת חזקה שלפיה הרכוש שנצבר במשך חייהם המשותפים של בני זוג, המנהלים אורח חיים תקין ומאמץ משותף, מצוי בבעלותם המשותפת של בני הזוג. זאת, גם כאשר הנכסים רשומים על שמו של אחד מבני הזוג או נמצאים בחזקתו הבלעדית (280ד-ה).

ו

ז

- (3) הטוען לאי התקיימותה של החזקה נדרש להציג ראיות כבדות משקל לכך שנתגבשה כוונה אחרת בין בני הזוג כדי לסתור את החזקה (280ה).
- (4) הלכת השיתוף ניוונה מתפישה חברתית של מוסד הנישואין כקשר חופשי בין שני יחידים, המושתת על שוויון, על שיתוף פעולה ועל תמיכה הדדית, והיא נועדה לקדם כמה תכליות חברתיות חשובות: האחת היא הכרה בחיי הנישואין כחיי שיתוף, הן במישור האישי הן במישור הכלכלי. השנייה היא קידום שוויון בין בני הזוג בכך שהיא מייחסת ערך שווה לתרומה של כל אחד מבני הזוג לרווחת התא המשפחתי; השלישית היא שימור האוטונומיה והזהות העצמאית של כל אחד מבני הזוג בחיי הנישואין (280 – 281ה).
- (5) מרכז כובדה של הלכת השיתוף הוא לעת פירוק הקשר הזוגי. הלכת השיתוף מעניקה ביטחון כלכלי לבני הזוג לאחר פירוק הקשר ומאפשרת לכל אחד מהם לעמוד ברשות עצמו (281ב).
- (6) הלכת השיתוף חלה גם באשר לזכויות סוציאליות הנובעות מעבודתו של בן הזוג במשך חיי הנישואין. זכויות אלה הן חלק מן הרכוש המשותף לעניין הלכת השיתוף (281ג-ד).
- (7) הזכויות הסוציאליות נכללות בגדר הנכסים שעל דרך הכלל יש לאזן את שווים בין בני הזוג באיזון המשאבים לפי חוק יחסי ממון בעניין דנן (סעיף 6(ד)(3) לחוק יחסי ממון) (281).
- ב. (1) אין נענשים על בגידה למפרע על ידי נטילת הזכויות ברכוש המשותף, בין שהרכוש הוא משותף מכוח הלכת השיתוף ובין שחל עליו הסדר האיזון הקבוע בחוק יחסי ממון, שהרי הזכויות הסוציאליות הן חלק מפירות ההשתכרות הכוללת אשר נצברו במהלך תקופת עבודתו של בן הזוג (281 – 282א).
- (2) העובדה כי הגורם לפירוק קשר הנישואין הוא בגידתו של אחד מבני הזוג, אינה מקימה את הצורך "לבנות בית אחר". פירוק הנישואין כשלעצמו, יהיה הגורם לו אשר יהיה, הוא שמקים צורך זה (282ב-ג).
- (3) בנסיבות דנן, לא נטען כי הוטלה על המשיב 2 בפתאומיות אחריות כלכלית בשל פירוק הנישואין. משטענה זו לא נטענה, וממילא לא הוכחה, לא ניתן לקבוע כי האחריות הכלכלית שהוטלה על המשיב 2 מצדיקה סטייה מכלל השוויון באיזון המשאבים (282ד-ה).
- ג. (אליבא דמשנה לנשיאה א' ריבלין):
- (1) אין להתמודד עם הקושי שבפירוק, ועם אשמתו של מי מהצדדים, בדרך של פגיעה כלכלית בעת חלוקת הרכוש של בני הזוג. תכופות יש קושי לדבר בהקשר זה במונחים של "אשמה". פירוק הנישואין הוא תוצאה של נסיבות מורכבות, ובגידה כשלעצמה אינה הופכת את אחד מבני הזוג לאשם הבלעדי (283ב-ג).

- (2) אין שוני רלוונטי שעשוי להוביל בהקשר שלפנינו לתוצאה שונה מקום שבו חלוקת הרכוש נעשית לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג ולא לפי הלכת השיתוף (283ג).
- (3) סעיף 8 לחוק יחסי ממון מאפשר גמישות בחלוקת הנכסים בהתאם לשיקולים כלכליים ואחרים. אך גם לגמישות זו יש, כמובן, גבולות (283ד).

א

חקיקה ראשית שאוזכרה:

- חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973, סעיפים 5, 6(ד), 8(3), 8, 13(2), 13(ב).
- חוק יחסי ממון בין בני זוג (תיקון), התש"ן-1990.

ב

פסקי דין של בית המשפט העליון שאוזכרו:

- [1] בג"ץ 1000/92 בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול, פ"ד מח(2) 221 (1994).
- [2] בג"ץ 7716/05 פלונית נ' פלוני (לא פורסם, ניתן ביום 27.8.2007).
- [3] בג"ץ 4178/04 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול לערעורים, פ"ד סב(1) 235 (2006).
- [4] ע"א 264/77 דרור נ' דרור, פ"ד לב(1) 829 (1978).
- [5] ע"א 384/88 זיטרמן נ' זיטרמן, פ"ד מג(3) 205 (1989).
- [6] ע"א 819/94 לוי נ' לוי, פ"ד נ(1) 300 (1996).
- [7] בג"ץ 1135/02 חגיאל נ' בית-הדין הרבני הגדול בירושלים, פ"ד נו(6) 14 (2002).
- [8] רע"א 8791/00 שלם נ' טווינקו בע"מ, פ"ד סב(1) 165 (2006).
- [9] בע"מ 4623/04 פלוני נ' פלונית, פ"ד סב(3) 66 (2007).
- [10] ע"א 841/87 רון נ' רון, פ"ד מה(3) 793 (1991).
- [11] ע"א 809/90 לידאי נ' לידאי, פ"ד מו(1) 602 (1992).
- [12] בע"מ 10916/03 צה"ל – מדינת ישראל נ' פלונית, פ"ד סב(2) 332 (2007).
- [13] בע"מ 4870/06 פלונית נ' עזבון המנוח פלוני (לא פורסם, ניתן ביום 24.3.2008).

ד

ה

ו

ז

התנגדות לצו על-תנאי מיום 14.5.2007. העתירה התקבלה. הצו על-תנאי נעשה מוחלט.

א שלומי סבן – בשם העותרת;
דן מלכיאלי – בשם המשיב 2.

פסק דין

ב

השופטת מ' נאור:

א 1. האם בגידתו של אחד מבני הזוג בתקופת הנישואין היא בבחינת "נסיבות מיוחדות" המצדיקות סטייה מכלל איזון הנכסים השווה הקבוע בחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973 (להלן: חוק יחסי ממון)? זו השאלה העיקרית העולה בעתירה זו.

העובדות וההליכים בבתי הדין הרבניים

א 2. העותרת והמשיב 2 נישאו בשנת 1985. ביום 21.9.2003 הגיש המשיב 2 תביעת גירושין נגד העותרת לבית הדין הרבני האזורי בבאר שבע. בתביעה זו טען המשיב 2 כי המערערת בגדה בו עם גבר אחר, ולפיכך אין ליתן לה את חלקה בזכויות הסוציאליות שצבר במהלך עבודתו בתקופת הנישואין. ביום 29.2.2004 הגיעו העותרת והמשיב 2 להסכם גירושין, אשר לו נתן בית הדין הרבני תוקף של פסק דין, ולפיו הרכוש והזכויות שצברו במשך חיי הנישואין יחולקו ביניהם על פי חוק יחסי ממון. תאריך פירוק השיתוף נקבע על ידי בית הדין הרבני, בהסכמת הצדדים, ליום 1.8.2003 (החלטת בית הדין האזורי מיום 29.6.2005). בסיכומים שהגיש, ביקש המשיב 2 כי בית הדין יפעיל את סמכותו לפי סעיף 2(8) לחוק יחסי ממון ויקבע כי בגידת העותרת עולה כדי "נסיבות מיוחדות" המצדיקות סטייה מכלל איזון הנכסים השווה, וכי העותרת אינה זכאית לחלק כלשהו מהזכויות הסוציאליות שהוא צבר במהלך עבודתו.

א 3. בפסק דינו מיום 18.1.2006 דחה בית הדין הרבני האזורי את בקשתו של המשיב 2 וקבע כי הזכויות שנצברו למשיב 2 במהלך עבודתו מיום הנישואין

ועד יום פירוק השיתוף, יחולקו באופן שווה בין בני הזוג. בית הדין ציין כי הרעיון הגלום בעיקרון של איזון המשאבים הוא המחויבות ההדדית של בני הזוג לחלוק עם פקיעת הנישואין את הרכוש שהצטבר לכל אחד מהם במהלך הנישואין. המחוקק, כך ציין בית הדין, ראה ברכוש שהצטבר עד אותה עת כרכוש שבו יש לשני בני הזוג זכויות, בלי להתחשב ברישום הפורמלי של הרכוש. על כן, נקבע כי כשם שאישה שבגדה אינה מפסידה את הרכוש שהביאה או שצברה במהלך הנישואין, אין היא מפסידה את זכותה ברכוש שהצטבר על שם הבעל, אף אם היא אשמה בפירוק הנישואין. עוד קבע בית הדין כי, על פי המשפט האזרחי, אין בבגידת האישה כדי להשליך על הזכויות שכבר צברה עד לאותה עת. לפיכך, קבע בית הדין כי "עם כל שאט נפשנו כלפי התנהגותה של האשה, לא ניתן 'להענישה' על ידי פגיעה בזכויות הממון על פי החוק".

א

ב

4. על קביעה זו בפסק דינו של בית הדין הרבני האזורי ערער המשיב 2 לבית הדין הרבני הגדול וטען כי בית הדין הרבני רשאי לקבוע כי מתקיימות נסיבות מיוחדות המצדיקות סטייה מעקרון האיזון השווה באשר לזכויות שצבר בעבודתו, וכי התנהגותה של העותרת מצדיקה הפעלתו של שיקול דעת שיפוטי וקביעה כאמור.

ג

ד

5. בפסק דינו מיום 20.9.2006 ציין בית הדין הרבני הגדול כי בני הזוג נישאו בשנת 1985 וקבע כי לא חלה עליהם הלכת השיתוף. לפיכך, כך נקבע, אין לעותרת קניין בנכסים ובכספים הרשומים על שם המשיב 2. זכויותיה אינן זכויות קנייניות כי אם "זכות תביעה לזכויות המגיעות לה עם פקיעת הנישואין", ועל כן, אין פגיעה בקניינה. חוק יחסי ממון, כך נקבע, אינו מבחין בין זכויות שנצברו לאחר שאירעו המקרים העולים כדי "נסיבות מיוחדות" לפי החוק לבין זכויות שנצברו לפני מקרים אלה. בית הדין קבע כי בגידה עולה כדי "נסיבות מיוחדות" לעניין סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון, והוסיף כי לא מדובר כאן בחוק דתי ובענישה דתית בגין האשמה של פירוק הנישואין גרידא, אלא:

ה

ו

"משום התוצאות הכלכליות הנרחבות של פרוק נישואין ע"י בגידה, כלומר הצד הנבגד יאלץ כתוצאה מההתנהגות החד צדדית הבודדנית והמפתיעה לבנות לו בית אחר: להנשא מחדש וגם לקנות בית אחר כפשוטו. מה שאין כן בנשואין שלא צלחו ששם שני הצדדים יש

ז

להם חלק בפרוק הנשואין ובאחריות להכרח של בנית בית חדש. האחריות הכלכלית שהוטלה על הצד הנבגד ב'מכה אחת' מזכה אותו להקלות באיזון המשאבים לטובתו בין אם הן מזכויות שנצברו לפני הבגידה או אחריה".

א

לפיכך, קיבל בית הדין את ערעורו של המשיב 2 ברוב דעות וקבע כי כל אחד מבני הזוג יחזיק בזכויות שצבר במקום עבודתו. לחוות דעתו של הדיין הרב ח' איזיר הצטרף הדיין הרב א' שרמן. הדיין ש' דיכובסקי, יו"ר בית הדין, סבר, בדעת מיעוט, כי חרף העובדה שבגידה נכנסת בגדרן של "נסיבות מיוחדות" לעניין סעיף 28(2) לחוק יחסי ממון, הרי שבכל הנוגע לנכסים שנצברו עד לבגידה, אין לשלול אותם מהאישה שבגדה. הדיין ש' דיכובסקי קבע כי אין לנקום בנכסי האישה ואין לקחתם ממנה בגין התנהגותה, אלא אם כן ההלכה מחייבת לעשות כן. חוק יחסי ממון, שהצדדים ביקשו להתדיין לפיו, קובע את השותפות של שני בני הזוג בנכסים שנצברו. המאמץ הדרוש לצבירת נכסים הוא של שני בני הזוג. לפיכך, כך קבע הדיין ש' דיכובסקי, הזכויות הסוציאליות אינן ניתנות להפסד למפרע, גם אם האישה חטאה. הדיין ש' דיכובסקי הוסיף כי יש לשקול את מעשה הבגידה בכל הנוגע לנכסים שנצברו לאחר האירוע, שהרי כל שיתוף הנכסים מתבסס על השיתוף האישי, וכאשר שיתוף אישי זה מופר, אין מקום לשיתוף נכסים. אולם, כך קבע הדיין ש' דיכובסקי, אין סיבה להחיל את פקיעת השיתוף למפרע ואין מקום לפגיעה בנכסי האישה שלהם היא זכאית לפי החוק ולפי הסכמת הצדדים.

ג

ד

ה

מכאן העתירה שלפנינו.

העתירה

6. בעתירתה טוענת העותרת כי בפסק דינו סטה בית הדין הרבני הגדול מהלכותיו של בית משפט זה שלפיהן אין נענשים על בגידה למפרע על ידי נטילת הזכויות ברכוש המשותף. זאת, חרף העובדה שבית הדין הרבני הגדול, בפוסקו על פי חוק יחסי ממון, אינו מוסמך לסטות מההלכות שנקבעו בבית המשפט העליון. עוד טוענת העותרת כי בית הדין טעה כאשר קבע כי "לעותרת זכות תביעה לזכויות המגיעות לה עם פקיעת הנישואים", בעוד שעל פי סעיף 5

ו

ז

לחוק יחסי ממון, הזכות למחצית שוויים של הנכסים אינה מותנית אלא נדחית בלבד למועד פקיעת הנישואין.

א לטענת העותרת, קביעת בית הדין כי התנהגות חד צדדית של אחד מבני הזוג מזכה את הצד האחר בהקלות באיזון המשאבים, הן באשר לנכסים שנצברו לפני הפירוד הן בנכסים שנצברו לאחר מכן, עומדת בסתירה להלכה ולסעיף 5 לחוק יחסי ממון. לגישתה, התנהגות של אחד מבני הזוג שאינה התנהגות בעלת אופי כלכלי אינה יכולה לעלות כדי "נסיבות מיוחדות" לפי סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון המאפשרות לשלול מאותו בן הזוג זכות כספית הקבועה בחוק. עוד טוענת העותרת כי בית הדין הרבני קבע שפירוק הנישואין הביא על הבעל "אחריות כלכלית" באופן שרירותי, בלי שטענה מעין זו הועלתה או הוכחה בפניו.

ג 7. המשיב 2 טוען מצידו כי בית הדין הרבני הגדול לא סטה מהלכותיו של בית משפט זה. לגישתו, זכויות סוציאליות אינן בגדר רכוש משותף של בני הזוג. המשיב 2 מציין כי אף שייטכן שבתי המשפט האזרחיים אינם נוטים להפעיל את הסמכויות הקבועות בסעיף 8 לחוק יחסי ממון כאשר אחד מבני הזוג אשם בפירוק התא המשפחתי, הרי שגישת בתי הדין הרבניים שונה. מדובר, כך הטענה, בשתי מערכות שיפוטיות מקבילות שלהן ניתנה הסמכות החוקית להפעיל את סעיף 8 לחוק יחסי ממון, והפעלת הסמכויות בכל אחת מהן עשויה להביא לתוצאה שונה בתכלית. סעיף 8 לחוק יחסי ממון, כך נטען, מעניק שיקול דעת מלא לערכאה השיפוטית שמפעילה אותו לקבוע מהן אותן נסיבות מיוחדות. לטענת המשיב 2, קבעו בתי הדין הרבניים בכמה הזדמנויות כי בגידת אישה מהווה "נסיבות מיוחדות" המאפשרות לקבוע נכסים ששוויים לא יאוזן בין בני הזוג. לדבריו, גם בנסיבות העניין שלפנינו היה מקום להפעיל את סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון כפי שעשה בית הדין הרבני הגדול, שכן הנישואין פורקו אך ורק בשל בגידתה של העותרת. לטענת המשיב 2, אין מדובר בפגיעה בזכויות קנייניות של העותרת, שהרי בענייננו לא חלה הלכת השיתוף אלא משטר איזון משאבים לפי חוק יחסי ממון, שמשמעו שבמשך חיי הנישואין תחול הפרדה בין נכסי בני הזוג ורק עם פקיעת הנישואין יתבצע איזון המשאבים.

8. ביום 14.5.2007 הוצא צו על-תנאי המורה למשיבים ליתן טעם מדוע לא

יבוטל פסק דינו של בית הדין הרבני הגדול מיום 20.9.2006. בתצהיר התשובה שהגיש חזר המשיב 2 על טענותיו שעליהן עמדתי לעיל.

א

דיון

9. העותרת והמשיב 2 נישאו בשנת 1985, ולפיכך חוק יחסי ממון חל על מערכת יחסי הממון ביניהם. גם בהסכם הגירושין שאליו הגיעו בני הזוג נקבע כי הרכוש והזכויות שצברו במשך חיי הנישואין יחולקו ביניהם על פי הוראות חוק יחסי ממון. השאלה בדבר איזון זכויותיו הסוציאליות של המשיב 2 מעוררת סוגיה רכושית שאינה עניין של מעמד אישי, ולפיכך על בית הדין הרבני להחיל עליה את הדין האזרחי כפי שפורש בפסיקתו של בית המשפט העליון (בג"ץ 7716/05 1000/92 בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול [1], להלן: עניין בבלי; בג"ץ 7716/05 פלונית נ' פלוני [2], להלן: עניין פלונית; סעיף 13 (ב) לחוק יחסי ממון).

ג

סעיף 5 לחוק יחסי ממון קובע כך:

ט

5. (א) עם פקיעת הנישואין עקב גירושין או עקב מותו של בן זוג (להלן – פקיעת הנישואין) זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג, למעט –

"הזכות
לאיזון
בפקיעת
הנישואין

ה

(1) נכסים שהיו להם ערב הנישואין או שקיבלו במתנה או בירושה בתקופת הנישואין;

ך

(2) גימלה המשתלמת לאחד מבני הזוג על-ידי המוסד לביטוח לאומי, או גימלה או פיצוי שנפסקו או המגיעים על פי חיקוק לאחד מבני-הזוג בשל נזק גוף, או מוות;

ז

(3) נכסים שבני הזוג הסכימו בכתב ששוויים לא יאוזן ביניהם.

(ב) בפקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג
יבואו, לענין הזכות, לאיזון המשאבים,
יורשיו במקומו".

א

סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון קובע:

ראה בית המשפט או בית הדין נסיבות מיוחדות
המצדיקות זאת, רשאי הוא, לבקשת אחד מבני
הזוג שהוגשה לאחר פקיעת הנישואין – אם לא
נפסק בדבר יחסי הממון בפסק דין גירושין –
לעשות אחת או יותר מאלה:

ב

"סמכויות
מיוחדות

[...]

ג

(2) לקבוע שאיזון שווי הנכסים, כולם או
מקצתם, לא יהיה מחצה על מחצה, אלא
לפי יחס אחר שיקבע;

"[...]."

ד

הנה כי כן, הכלל בחוק יחסי ממון הוא איזון שווה של הנכסים בני האיוון
בין בני הזוג. סטייה מכלל זה תיעשה רק בנסיבות מיוחדות לאחר שנבחן
"מכלול נסיבותיו של כל מקרה לגופו בהתחשב בכלל השיקולים הרלוונטיים"
(בג"ץ 4178/04 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול לערעורים [3], בעמ' 255, להלן:
עניין פלונית 2). בית משפט זה כבר קבע כי סעיף 8 מאפשר גמישות רבה, אשר
נותנת בידי הערכאה השיפוטית כלים לאזן את הנכסים בין הצדדים באופן הוגן
על פי שיקולים כלכליים ואחרים (עניין פלונית 2). האם נסיבות המקרה שבפנינו
עולות כדי "נסיבות מיוחדות" המצדיקות סטייה מכלל האיוון השווה? לשאלה
זו נפנה כעת.

ה

ו

10. כזכור, טען המשיב 2 כי בנסיבות העניין שבפנינו היה מקום להפעיל את
סעיף 8 לחוק יחסי ממון, כפי שעשה בית הדין הרבני הגדול, ולסטות מכלל
האיוון השווה, שכן הנישואין פורקו אך ורק בשל בגידתה של העותרת. דין
טענה זו להידחות. בע"א 264/77 דרור נ' דרור [4], בעמ' 832 (להלן: עניין דרור),

ז

נקבע (ברוב דעות) כי "נטישת הבית או בגידה עשויות ליצור קרע בין בני-הזוג ובדרך זו לשים קץ לשיתוף, אך אין נענשים עליהן למפרע על-ידי נטילת הזכויות ברכוש המשותף" (ההדגשה הוספה – מ' נ'). בע"א 384/88 זיטרמן נ' זיטרמן [5], בעמ' 209 (להלן: עניין זיטרמן), נקבע כי "לאשם היחסי בפירוק הנישואין אין ולא כלום עם הזכויות ברכוש המשותף, ואין המשיב מאבד זכויות הקניין שרכש במהלך הנישואין, אף אם הוא, לצורך ההנחה בלבד, האשם היחיד בפירוק השיתוף". בע"א 819/94 לוי נ' לוי [6], בעמ' 304, ובבג"ץ 1135/02 זגיאלי נ' בית-הדין הרבני הגדול בירושלים [7], חזר בית משפט זה על הקביעות האמורות. הנה כי כן, אף אם נניח, כטענת המשיב 2, כי העותרת היא האשמה היחידה בפירוק השיתוף, הרי שאין הדבר מצדיק פגיעה למפרע בזכויותיה ברכוש המשותף שנצברו עד לאירוע.

11. אולם, כך טוען המשיב 2, פסקי הדין בעניין דרור [4] ובעניין זיטרמן [5] מתייחסים לבני זוג שעליהם חלה הלכת השיתוף, ולא על בני זוג שעליהם חל חוק יחסי ממון, כבמקרה שלפנינו, ולפיכך אין להחיל את הקביעות בפסקי הדין על המקרה דנן. המשיב 2 מוסיף וטוען בהקשר זה כי זכויותיו הסוציאליות אינן בגדר "רכוש משותף" של בני הזוג. לא מצאתי ממש בטענות אלה.

12. הלכת השיתוף, אשר פותחה בהלכה הפסוקה, קובעת חזקה שלפיה הרכוש שנצבר במשך חייהם המשותפים של בני זוג, המנהלים אורח חיים תקין ומאמץ משותף, מצויי בבעלותם המשותפת של בני הזוג. זאת, גם כאשר הנכסים רשומים על שמו של אחד מבני הזוג או נמצאים בחזקתו הבלעדית. הטוען לאי התקיימותה של החזקה נדרש להציג ראיות כבדות משקל לכך שנתגבשה כוונה אחרת בין בני הזוג כדי לסתור את החזקה (רע"א 8791/00 שלם נ' טווינקו בע"מ [8], להלן: עניין שלם; עניין בבלי [1], בעמ' 252–253; בע"מ 4623/04 פלוני נ' פלונית [9], להלן: בע"מ 4623/04).

הלכת השיתוף ניזונה מתפישה חברתית של מוסד הנישואין כקשר חופשי בין שני יחידים, המושתת על שוויון, על שיתוף פעולה ועל תמיכה הדדית, והיא נועדה לקדם כמה תכליות חברתיות חשובות: האחת היא הכרה בחיי הנישואין כחיי שיתוף, הן במישור האישי הן במישור הכלכלי. ההנחה היא כי בני זוג שבחרו לחיות חיים זוגיים מעוניינים לחלוק ביניהם את רכושם בחלקים שווים;

השנייה היא קידום שוויון בין בני הזוג בכך שהיא מייחסת ערך שווה לתרומה של כל אחד מבני הזוג לרווחת התא המשפחתי; השלישית היא שימור האוטונומיה והזהרות העצמאית של כל אחד מבני הזוג בחיי הנישואין (להרחבה בעניין תכליות אלה ראו עניין שלם [8], בפסקאות 8–11 לפסק דינו של הנשיא (בדימ') א' ברק, וכן בע"מ 4623/04 [9], בפסקאות 7–10 לפסק דינו של המשנה לנשיאה א' ריבלין). מרכז כובדה של הלכת השיתוף הוא לעת פירוק הקשר הזוגי.

א

הלכת השיתוף מעניקה ביטחון כלכלי לבני הזוג לאחר פירוק הקשר ומאפשרת לכל אחד מהם לעמוד ברשות עצמו. היא נועדה לפצות על הפגיעות כתוצאה מסיום מערכת יחסים ארוכה של אמון ושל שיתוף פעולה (עניין שלם [8]).

ב

13. הלכת השיתוף חלה, כך קבע בית משפט זה בכמה הזדמנויות, גם על זכויות סוציאליות הנובעות מעבודתו של בן הזוג במשך חיי הנישואין. זכויות אלה הן חלק מן הרכוש המשותף לעניין הלכת השיתוף (ע"א 841/87 רון נ' רון [10]; ע"א 809/90 לידאי נ' לידאי [11]; עניין פלונית [2]; עניין שלם [8]; בע"מ 10916/03 צה"ל – מדינת ישראל נ' פלונית [12]; ודברי חברי השופט א' רובינשטיין בבע"מ 4870/06 פלונית נ' עזבון המנוח פלוני [13]). לאחרונה נפסק שהלכת השיתוף תחול גם ביחס ל"נכסי קריירה". נקבע כי "נכסי קריירה" שנצברו אצל אחד מבני הזוג הם פרי שילוב בין מקורות שונים, ובהם גם תמיכתו של קשר הנישואין, וכי ראוי להביא חלק זה בחשבון המשאבים העומדים לרשותם של בני הזוג שעה שהקשר הזוגי מפורק, אלא אם כן התנו על כך הצדדים לפי הוראות הדין (בע"מ 4623/04 [9]). גם חוק יחסי ממון בין בני זוג (תיקון), התש"ן-1990, הביא להכללת הזכויות הסוציאליות בגדר הנכסים שעל דרך הכלל יש לאזן את שוויים בין בני הזוג באיזון המשאבים לפי חוק יחסי ממון החל בענייננו (סעיף 6(ד)(3) לחוק יחסי ממון; עניין פלונית [2]; עניין פלונית 2 [3]). קביעות בית משפט זה שלפיהן אין נענשים על בגידה למפרע על ידי נטילת הזכויות ברכוש המשותף, כוחן יפה, לדעתי, בין שהרכוש הוא משותף מכוח הלכת השיתוף ובין שחל עליו הסדר האיזון הקבוע בחוק יחסי ממון, שהרי הזכויות הסוציאליות הן חלק מפירות ההשתכרות הכוללת אשר נצברו

ג

ד

ה

ו

ז

במהלך תקופת עבודתו של בן הזוג. לפיכך, נסיבות המקרה שלפנינו אינן מצדיקות סטייה מכלל השוויון באיזון המשאבים.

- א 14. גם נימוקו של בית הדין הרבני הגדול – שלפיו האחריות הכלכלית שהוטלה על הצד הנבגד בפתאומיות "לבנות לו בית אחר" מזכה אותו להקלות באיזון המשאבים של זכויות שנצברו לפני הבגידה – אינו יכול לעמוד. פשיטא כי לכל פירוק של נישואין ישנן השלכות כלכליות נרחבות. הצורך "לבנות בית אחר" אינו ייחודי רק לבני זוג שנישואיהם פורקו בשל בגידה. צורך זה הוא מנת חלקם של רבים מבני הזוג שנישואיהם הגיעו לקיצם. העובדה, כי הגורם לפירוק קשר הנישואין הוא בגידתו של אחד מבני הזוג, אינה מקימה את הצורך "לבנות בית אחר". פירוק הנישואין כשלעצמו, יהיה הגורם לו אשר יהיה, הוא שמקים צורך זה. קבלת נימוק זה תוביל בסופו של יום למצב שבו, בניגוד להלכה שנקבעה בבית משפט זה, נענש בן הזוג שבגד למפרע על ידי נטילת זכויותו ברכוש המשותף. לפיכך, איני סבורה שיש מקום לקבוע כלל גורף מעין זה שקבע בית הדין הרבני. בענייננו, המשיב 2 טען כי "הנסיבות המיוחדות" המצדיקות סטייה מכלל האיזון השווה הן כי "נישואי הצדדים פורקו אך ורק בגלל בגידתה של העותרת [...] ואין ספק כי בהתנהגותה הנלווה היא גרמה להרס חיי הנישואין ולפירוק המשפחה". אולם, לא נטען על ידיו כי הוטלה עליו בפתאומיות אחריות כלכלית בשל פירוק הנישואין. משטענה זו לא נטענה, וממילא לא הוכחה, לא ניתן לקבוע כי בנסיבות המקרה שלפנינו מצדיקה האחריות הכלכלית שהוטלה על המשיב 2 סטייה מכלל השוויון באיזון המשאבים.
- ב
- ג
- ד
- ה

- א 15. לפיכך, אציע לחברי לקבל את העתירה ולהפוך את הצו על-תנאי למוחלט באופן שהזכויות שנצברו למשיב 2 בעבודתו יחולקו באופן שווה בין הצדדים כאמור בסעיף ו' לפסק דינו של בית הדין האזורי. המשיב 2 ישלם לעותרת שכר טרחת עו"ד בסך של 30,000 ש"ח והוצאות משפט.
- ב

המשנה לנשיאה א' ריבלין:

- א מסכים אני לפסק דינה של חברתי השופטת מ' נאור. אבקש להוסיף כי הטעם העומד בבסיס פסקי הדין בע"א 264/77 דרור נ' דרור [4] ובע"א 384/88 זיטרמן נ'
- ב

זיטרמן [5] (שאליהם מתייחסת חברתי בפסק דינה), המתייחסים לבני זוג שהלכת השיתוף חלה עליהם, תקף באותה המידה בעניינים שבהם חל חוק יחסי ממון. בבסיס ההכרעה במקרים אלה ניצבה העמדה כי אין להעניש אדם על חלקו בפירוק היחסים על ידי סנקציות כלכליות בחלוקת הרכוש בין בני הזוג. פירוק התא המשפחתי הוא אירוע קשה וכאוב עד מאוד. במקרים מסוימים ניתן לראות באחד מבני הזוג כנושא באחריות גדולה יותר לפירוק היחסים מזו שנושא בה בן הזוג השני. אולם, אין להתמודד עם הקושי שבפירוק, ועם אשמתו של מי מהצדדים, בדרך של פגיעה כלכלית במסגרת חלוקת הרכוש של בני הזוג. יתרה מכך, תכופות יש קושי לדבר בהקשר זה במונחים של "אשמה". פירוק הנישואין הוא תוצאה של נסיבות מורכבות, ובגידה כשלעצמה אינה הופכת את אחד מבני הזוג לאשם הבלעדי. מכל מקום, אין שוני רלוונטי שעשוי להוביל בהקשר שלפנינו לתוצאה שונה מקום שבו חלוקת הרכוש נעשית לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג ולא לפי הלכת השיתוף.

א

ב

ג

סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973, מקנה שיקול דעת לבית המשפט ולבית הדין לסטות מעקרון החלוקה השוויונית בין בני הזוג בנסיבות מיוחדות. נקבע כבר – כפי שציינה חברתי – כי סעיף 8 מאפשר גמישות בחלוקת הנכסים בהתאם לשיקולים כלכליים ואחרים. אך גם לגמישות זו יש, כמובן, גבולות.

ד

השופט י' דנציגר:

אני מסכים לפסק דינה של השופטת מ' נאור, ומצטרף להערתו של המשנה לנשיאה.

ה

הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת מ' נאור.

ניתן היום, ט' בתשרי התשס"ט (8.10.2008).

ו

ז